

*Тези виступу О.Рябка
на засіданні Антикризисового штабу
стійкості економіки в умовах воєнного стану
28.03.2025 р.*

Сьогодні ми розглядаємо надзвичайно актуальне питання – забезпечення розвитку добувної промисловості. Ще більшої актуальності воно набуде в період післявоєнної відбудови країни. Для відновлення знищеної ворогом інфраструктури потрібно буде багато ресурсів, зокрема металу. **А метал, в першу чергу, – це металева руда.**

Україна має великі запаси руди, які переважно сконцентровані в Дніпропетровській області, зокрема в м. Кривий Ріг – шість великих ГЗК.

Ми пам'ятаємо ті часи, коли Україна входила в п'ятірку світових виробників сталі. **Це свідчить про величезний потенціал ГМК України.**

На жаль, через виклики, породжені війною, **гірничодобувна галузь несе величезні втрати.** Її підприємства здебільшого розташовані в місцях, наближених до лінії ведення активних бойових дій, що вимагає від них величезних зусиль і витрат для вирішення безпекових питань, як виробничого так і соціального характеру. Але, незважаючи на це, вони продовжують **ГЕРОЇЧНО** працювати, **підтримуючи економіку та обороноздатність країни** (у 2023 та 2024 роках ГМК забезпечував 6% ВВП та 16% усього експорту країни). **Треба також враховувати, що близько 80% продукції ГМК експортується, переважно до ЄС та Китаю.** При тому, що сьогодні по всьому світі спостерігається **тенденція посилення обмежень імпорту з метою захисту внутрішнього виробника.**

У цих складних умовах наші підприємства намагаються зберігати робочі місця та трудовий потенціал галузі, який став критично дефіцитним. Експерти вже сьогодні б'ють тривогу, що саме цей фактор буде стримувати розвиток галузі у післявоєнні роки.

Щодо робочих місць на підприємствах ГМК – це якісні та стабільні робочі місця: довготривалого терміну дії та вищого рівня кваліфікації, це офіційна заробітна плата, як правило вище середнього рівня; це колективно-договірний захист прав працівників (на всіх підприємствах діють колдоговори).

Виклики війни та економічні проблеми загострюють проблеми в соціально-трудовій сфері: недостатній рівень заробітних плат, який не відповідає рівню реальної інфляції; через гострий кадровий дефіцит зростає фізичне та психологічне навантаження на працівників. Працюючи в тяжких та

шкідливих умовах, люди не можуть підтримувати своє здоров'я та працездатність. При цьому **витрати на оздоровлення зменшилися більше як у 10 разів** (у довоєнні роки на оздоровлення роботодавці виділяли більше 400 млн грн на рік, у період воєнного стану 35 млн – це практично нічого).

Ми порушували це питання перед Урядом та ВРУ, але отримали лише відписки, що свідчить про небажання влади займатися питаннями здоров'я нації.

Все це загострює конфліктогенну ситуацію на підприємствах ГМК. Протягом 2023 та 2024 років відбулося 2 колективно-трудових спори, які ініціювали первинні організації ПМГУ, один із них на КЗРК. Після надзвичайно складних переговорів вимоги працівників комбінату щодо підвищення фонду заробітної плати на 20% були задоволені. Але зараз на підприємстві – надзвичайно складна фінансово-економічна ситуація: заарештовано рахунки комбінату, за борги відключено електроенергію, заблоковано відвантаження руди за контрактами, через санкційну політику підприємству не відшкодовано 450 млн грн ПДВ. Все це вкрай негативно відображається на багатотисячному трудовому колективі: працівників відправляють у вимушені простої, виникли борги з виплати заробітної плати. Є інформація, що власники розглядають можливість застосування процедури добровільного банкрутства.

Подальша доля комбінату з 90-річною історією та його працівників під великим питанням.

З листами про ситуацію на комбінаті та необхідність вжиття заходів для її вирішення Профспілка звернулася до Президента України, як гаранта конституційних прав і свобод громадян, та Прем'єр-Міністра України. Працівники чекають справедливих рішень.

Викликає занепокоєння ситуація на Вільногірському гірничо-металургійному комбінаті та Іршанському ГЗК, які входять до складу державної ОГХК. В жовтні минулого року 100% акцій державної компанії було продано на аукціоні, але й досі новий власник не набув прав на ці підприємства, іде перевірка СБУ. По запасах титанових руд Україна входить в першу десятку, у світі величезний попит на титан. Однак більшу частину минулого року підприємства не здійснювали виробничої діяльності, працівники перебували у простоях, їх зарплата була на найнижчому рівні серед підприємств добувної галузі (10-12 тис грн);

Є проблеми **на Полтавському ГЗК** (90% високоякісних окатишів експортується, містоутворююче підприємство – зразкове місто Горішні Плавні). Восени минулого року були арештовані рахунки підприємства, директор та його

заступники теж були під арештами, лунали пропозиції націоналізації комбінату – все це негативно впливало на роботу комбінату.

У критичному стані Інгулецький ГЗК – підприємство не веде виробничої діяльності, більша частина працівників релокована на інші ГЗК, велика кількість перебуває в простоях.

На офіційні звернення первинних організацій ПМГУ до владних структур ми нерідко отримуємо відповіді – «це приватні підприємства, тому хай самі вирішують свої проблеми».

Така позиція дивує, бо світова практика свідчить, що уряди розвинутих країн в кризових і надзвичайних ситуаціях завжди проводять активну політику підтримки та захисту внутрішнього виробника, застосовуючи фінансово-економічні інструменти та лобіюючи інтереси бізнесу у зовнішньоекономічних відносинах. **Саме такої підтримки сьогодні критично не вистачає вітчизняним підприємствам промислової сфери.**

Прогнози на 2025 рік для галузі не дуже оптимістичні, вони базуються на **підвищених ризиках і викликах** для всього гірничо-металургійного комплексу України, наслідком чого може бути зменшення обсягу виробництва та експорту продукції, втрати для бюджету та обороноздатності країни, зростання соціальної напруги.

Ключові ризики, з якими сьогодні бореться ГМК, бізнес самотужки подолати не може, ще раз наголошую – потрібна підтримка Уряду. Основні з них:

- продовження бойових дій, скоріш за все до кінця року;
- несприятливе глобальне конкурентне середовище – зниження цін на світових ринках на руду та сталь, посилення захисних квот в країнах ЄС;
- логістичні та енергетичні проблеми, систематичне зростання тарифів на послуги природних монополій (залізничні перевезення, е/е, газ, вода);
- слабкий внутрішній ринок споживання металопродукції, відсутність державного замовлення;
- дефіцит обігових коштів та відсутність кредитного фінансування реального сектору економіки, затримки з відшкодуванням ПДВ.

Перелічені проблемні питання є першочерговими для формування державної політики щодо забезпечення сприятливих умов для підтримки реального виробництва в період воєнного стану, збереження діючих і

створення нових якісних робочих місць, створення ефективної системи соціального захисту громадян, збереження трудового потенціалу країни.

Досвід проведення такої роботи у нас є, але чомусь Уряд не бере його до уваги.

У буремні 90 роки для подолання кризового стану в гірничо-металургійному комплексі соціальні партнери ініціювали прийняття Закону «Про проведення економічного експерименту на підприємствах гірничо-металургійного комплексу України». Метою експерименту було **створення підприємствам ГМК умов, необхідних для збільшення обсягу виробництва продукції та надходжень до бюджету, шляхом надання підприємствам податкових пільг.** Закон дав позитивний результат – за 2 роки ГМК вийшов з глибокої кризи.

2008 рік – світова фінансова криза, від якої найбільше постраждав ГМК України через свою високу експортозалежність. Тоді соціальні партнери уклали з Урядом Меморандум про взаєморозуміння і підтримку підприємств ГМК. Сторони взяли на себе відповідні зобов'язання: **Уряд** – надати економічну підтримку та певні преференції, **роботодавці** – забезпечити мінімальні обсяги виробництва, сплату податків, збереження робочих місць та рівня заробітних плат працівникам. Крім того, за взаємної згоди сторін було вирішено призупинити дію окремих положень колективних договорів. Реалізація цього Меморандуму також дала позитивний результат, через рік ГМК вийшов на докризові показники виробництва, колективні договори відновили свою дію в повній мірі.

Чому б зараз не використати досвід такої роботи? Уряду за участі соціальних партнерів міг би підготувати документ щодо підтримки стратегічних галузей промисловості, зокрема ГМК, з визначенням конкретних зобов'язань сторін.